

תספורת בל"ג בעומר

הת' ישכר שלמה הלוי וולפא

תות"ל המרכזית – 770

ב'אוצר מנהגי חב"ד' ב'מנהגי ל"ג בעומר' כ' בנוע לתספורת בל"ג בעומר למבוגרים שעפ"י כתבי האריז"ל אין מסתפרים. ומביא מהריל"ג שי' שכ"ק אדמו"ר הסתפר רק פעם א' – לפני הנשיאות "מטעם הכמוס עמו".

והנה במכתב כ"ק אדמו"ר (לקו"ש חכ"ז ע' 334): במה שכותב אודות עשיית התספורת. הנה כבר כתבתי דעתי בזה שאף שע"פ תורת הנגלה יש להתיר ועוד יותר ע"פ המבואר בשערי תשובה לאו"ח סי' תקל"א. הנה בכ"ז נשען על מנהג ישראל לעשות במירון תספורת תינוקות בל"ג בעומר וכמובא בכ"מ, והרי פשיטא שכל אלו שמסתפרים אז לא כולם נולדו ביום זה במכוון, ובכ"ז מגלגלין ענין זה ליום זכאי, ויש לבארו ע"פ המובא בכתבי האריז"ל ובפע"ח וכו', על אודות השייכות דנטילת שערות דוקא עם ימי הספירה, שמזה גופא מובן ההידור בתספורת בל"ג בעומר (וצ"ע קצת מהמובא באיזהו מקומן שהאריז"ל לא היה מסתפר אפילו בל"ג בעומר) לכן נראה לי שהתספורת תעשה בל"ג בעומר ויהיה בשעה טובה ומוצלחת. עכלה"ק.

והנה הרבי מבאר המנהג בתספורת תינוקות בל"ג בעומר עפ"י המובא בכתהאריז"ל אודות שייכות נטילת השערות דוקא עם ימי

הספירה (ומשמע שהמבואר הוא שייכות כללית דגזיזת השערות – לימי הספירה ולא דווקא דקטנים (ור' לקו"ש ח"ז ע' 349) כותב שצריך עיון מהנהגת האריז"ל שלא להסתפר ומשמע דדעתו הק' – עפ"י כתבי האריז"ל – ש(גם) בגדולים אפשר (והידור) להסתפר, שלכן צריך עיון הנהגת האריז"ל [ולא מתרץ הנהגתו ע"י חילוק בין תספורת גדולים לתספורת קטנים. (אבל להעיר שהלשון "וצריך עיון קצת" – ואולי הטעם הוא מצד חילוק זה)] (ולהעיר ממכ' אדמו"ר נדפס בשערי הלכה ומנהג שאין לשנות מפסק הלכה בגלל שהפוסק כתב וצ"ע).

כמו"כ להעיר שהמכ' הנ"ל הינו מכ"א אייר ה'תשי"ד – ובאותה שנה הסתפר אדמו"ר בל"ג בעומר. זה שמעתי בשם הר' ז.פ. שי'. ולא באתי אלא להעיר.

טבילת שחרית במקוה של שאובים שהמשיכום

הת' שלום דובער הלוי וולפא

תות"ל המרכזית – 770

א. ה"תורת כהנים" דורש את הפסול של שאובים מהפסוק "אך מעין ובור מקוה מים יהי טהור" (ויקרא י"א ל"ו): "... יכול אפי' מלא בכתפו ועשה מקוה בתחלה יהא טהור, ת"ל מעין, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים..." (תו"כ ריש פרשה ט').

אך בניגוד לדרשה זו, הפוסקים מתירים טבילה במקוה של שאובים לענין טבילת עזרא. וכמו שאדמו"ר הזקן כותב שתשעה קבין אינם מטהרים אלא רק בשפיכה ולא בטבילה "עד שיהי' ארבעים סאה (בקרקע) ואז מועילים לטבול בהם אפי' לבריא ששמש מטתו אפי' הם שאובים (או"ח סי' פ"ח סעי' א'. וראה מ"א סק"א)".

ה"בית יוסף" מביא שתי ראיות שמקוה שכולו שאובים כשר.

הראי' הראשונה היא המשנה במקואות (פ"ח מ"א): "מקואות העובדי כוכבים שבחוצה לארץ כשרים לבעלי קריין אפילו נתמלאו בקילון". וכן מפרשים שם הרמב"ם והר"ש.

הראי' השני' מהגמרא בברכות (דף כ"ב ע"ב) המביאה מחלוקת בפירוש דברי ר' יהודה בתוספתא: "ר' יהודה אומר מ' סאה מכל מקום". לפי דעה אחת ר' יהודה אינו מתיר אלא בקרקע, ולפי הדעה השני' הוא מתיר אפילו בכלים. הגמ' שואלת מה הפירוש של "מכל מקום" לפי הדעה שר' יהודה מתיר רק בקרקע. ומתרצת, "לא תויי מים שאובין".

מכך מסיק הבית יוסף, שמים שאובים כשרים לכו"ע.

ב. לכאורה אפשר הי' להסביר שההיתר לטבול בשאובים הוא מצד "הם אמרו והם אמרו". כיון שטבילת בעל קרי לדברי תורה ואח"כ גם לתפילה היא דרבנן, הם הגדירו בעיקר התקנה שאין צורך בטבילה העונה על כל הדרישות של טבילה דאורייתא ואפשר להסתפק בטבילה בדוגמא חלקית של טבילה דאורייתא.

והמורם מהנ"ל הוא שאין הטבילה פועלת טהרה לבעל קרי, וכמו שהרמב"ם מדגיש בפירושו של המשנה: "כבר ביארנו שדבורינו פה בבעל קרי אינו לענין טומאה וטהרה אלא לענין טבילה כפי מה שהי' המעשה בזה הזמן...". במקום לטהר את הבעל קרי, הטבילה מציגה טירחה שמבטיחה "שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים". וכן מובא טעם זה לתקנה להלכה בשו"ע המחבר ושו"ע הרב.

אבל אי אפשר להסביר כך, שהרי הגמ' מיד לפני כן דנה בדעת ר' יהודה בן בתירא ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה". דיעה זו מאפשרת ביטול התקנה של טבילה: "כי אתא זעירי אמר בטלוה לטבילותא, ואמרי לה בטלוה לנטילותא. מאן דאמר בטלוה לטבילותא כרבי יהודה בן בתירא...".

אבל, אם אין הטבילה פועלת טהרה כלל, אין לדעת ר' יהודה בן בתירא כל שייכות לתקנה. ועוד, בגמרא מובא לא רק הטעם לתקנה

"שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים", מובא גם הטעם של אסמכתא לסיני:

"והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתרי' יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע. מכאן אמרו, הזבים והמצורעים ובאין על נדות, מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות. אבל בעלי קריין אסורים" (שם דף כ"ב ע"ב).

רש"י מפרש שהטבילה פותרת את הבעי' של קלות ראש של בעלי קריין: "כל הטמאים מותרים בתורה, שאף הם יכולים להיות באימה וברתת. אבל בעל קרי אינו אלא מתוך קלות ראש וזחות הדעת". ואם כן גם לפי טעם זה אין הטבילה צריכה לפעול טהרה אלא אימה ורתת. אבל נראה שהכח לפעול אימה ורתת בא דווקא תוך טבילה המטהרת. וכלשון הפסוק "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם" (יתרו י"ט י').

ופי' הרמב"ן שם: "כי הנשמר מן הטומאה יקרא מקודש . . . ובידוע כי ירחצו במים, והוא נלמד מכבוס הבגדים, וכך אמרו במכילתא, אין כבוס בגדים בתורה שאין טעון טבילה".

טעם זה של אסמכתא לסיני וקלות ראש אינו נדחה. ה"טור" מביא אותו, וה"פרישה" נוקט בו גם כן. [ה"פמ"ג" מחלק בין הטעמים: הטעם של אסמכתא לסיני שייך רק בדברי תורה שלגביהם היתה תקנת עזרא המקורית, ואילו הטעם שלא יהיו מצויים אצל נשותיהם שייך בתפילה]. כאמור לפי טעם זה יש ענין מהותי בטבילה ואינה משמשת סתם כמרתיע, ולכן נראה שהיא צריכה להיות דווקא טבילה המטהרת מה"ת.

מכל זה נראה שגם במקווה של שאובים יש כח לטהר. אבל כבר ראינו שה"תורת כהנים" לומד ששאובים פסולים. הרמ"א פוסק (יו"ד סי' ר"א סע' ג') שזאת דרשה גמורה והפסול הוא מן התורה: "ואם כל המקוה היא שאובין פסול מן התורה".

ואם כן איך נוכל לומר שהמקווה של שאובים מטהר, והלא ידוע פסק הרמב"ם: "וכן הטבילה מן הטומאה מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא..." (הל' מקואות פ"א ה"ב)?

אך דעת הרמ"א אינה מוסכמת, ורבו הפוסקים שהפסול של כולו שאובים, הוא פסול דרבנן.

הרמב"ם פוסק בבירור: "דין תורה שכל מים מכונסין טובלין בהן שנאמר מקוה מים מ"מ . . בין שאובין בין שאינן שאובין. מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה" (הל' מקואות פ"ד ה"א-ב). ונראה שכך גם הגר"א מצדד לפסוק (ס"ק כ"א ו-ל"ד). וראה מש"כ בספר "טהרת מים" להרב טעלושקין ע' סב-סה (כולל דיונו על הפסול הנוסף של הווייתו על ידי טומאה)).

לפי הדיעה שהפסול של שאובים הוי מדרבנן, פשוט שעזרא והבי"ד שלאחריו העמידו את דבריהם אדאורייתא וחייבו טבילה במקווה כשר רק מה"ת ולא דווקא דרבנן. אבל כיון שהוא מקווה כשר מה"ת, יש בו כח לטהר. ויוצא שבטבילת עזרא יש רמז שהפסול של שאובים הוא רק דרבנן.

אך אפשר להסביר - בדוחק - אף לפי הדעה שהפסול של שאובים הוי מן התורה עדיין יש במקווה של שאובים כח לטהר. דאפשר שחז"ל הבחינו שיש במקווה של שאובים שייכות למקווה כשר למרות שהוא עדיין פסול עצמו. דהוי בגדר מקווה אלא שלא השיג את השלימות הנדרשת על פי תורה. היינו, דכביכול אכן יש

לו כח לטהר אבל לא מספיק בשביל צורך התורה. אבל זה נחשב כח מספיק לצורך התקנה.

ג. טבילת עזרא אמנם נתבטלה, וכדברי אדמו"ר הזקן: "ולא פשטה תקנה זו ברוב ישראל ואח"כ בטלה אותה תקנה לגמרי בשום ביטול תורה ומשום ביטול פ"ו...". ומה שחסידים נוהגים לטבול כל יום לפני התפילה אינו מתוך רצון להחזיק באופן פורמלי בתקנה לאחר שהיא נתבטלה. וסיבת הטבילה היא כיון שהטבילה פועלת על התפילה ללא קשר לתוקף התקנה.

וכמו שרבנו יונה כותב (ברכות דף י"ג ע"ב בדפי הרי"ף) ומובא ב"ליקוטי תורה" (לקו"ת תבא מ"ג ב'): "וג' דברים הם להסיר כל המונעים בתפלה: א' מקוה... והנה הרי"ף פ"ג דברכות ותר"י כתבו בשם רב האי דלא בטלו טבילת בעל קרי אלא לד"ת אבל לתפלה צריך טבילה ואע"ג דאנן לא קי"ל כן כמ"ש בש"ע מ"מ כתב תר"י שלדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה".

אדמו"ר הזקן כותב בהמשך, שהתפילה קשורה לבחינת הריח שנמשכת מענין הטהרה. טומאה וטהרה הנן בחינת מקיפים "ועל כן שי"ך הטהרה דווקא לענין הריח שהוא ג"כ בחינת מקיף". מזה ברור שהטבילה לפני התפילה צריכה להיות מסוגלת להמשיך טהרה (ומכל מקום הטעם שלא יהיו מצויים אצל נשותיהם מתבטל למעשה כאשר הטבילה נעשית באופן קבוע ויומיומי ואף ע"י בחורים). וכיון שמצאנו שמקווה של שאובים יכול להמשיך טהרה, מובן שאפשר לטבול בו לא רק בשביל טבילת עזרא, אלא גם לטבילה זו.

מסכת מקוואות פותחת במעלות השונות של המקוואות: "שש מעלות במקוואות זו למעלה מזו וזו למעלה מזו". כל מקווה מטהר יותר מהקודם לו, וכפירוש הרא"ש שם: "שכל אחת יש לה מעלת

הכשר יותר מאותה שלמטה ממנה". מזה אפשר להבין שכדי להמשיך יותר טהרה, להסיר את המונעים בתפילה יותר ביעילות, ולעשות את התפילה יותר מקובלת, יש ענין לטבול במקווה יותר מעולה בהכשר.

לזה בוודאי מועיל התיקון שעשו בבניית המקווה להמשיך את המים ע"ג קרקע. אמנם, בקשר לטבילות דאורייתא הרמב"ם דוחה תיקון מקווה כזה: "לפי דברי זה אם הי' ממלא בכלי ושופך והמים נזחלין והולכין למקום אחד הרי זה מקוה כשר. וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקואות כשרין. שהרי כל המים שבהן שאוב ושנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בענין זה" (הל' מקואות פ"ד ה"ט. ההדגשה אינה במקור).

וק"ק, דהרמב"ם עצמו מקדים ומביא את כל דרכי הלימוד המכשירים (המבוסס על מאמר ר' יוחנן בתמורה (דף י"ב ע"ב): "שאוּבָה שהמשיכוה כולה טהורה": "הורו מקצת חכמי מערב ואמרו הואיל ואמרו חכמים שאובה שהמשיכוה כולה טהורה אין אנו צריכין שיהיו שם רוב מים כשרין. וזה שהצריך רוב והמשכה דברי יחיד הן וכבר נדחו שהרי אמרו בסוף שאובה שהמשיכוה כולה טהורה".

וזה נראה כסטי' מדרך החיבור שהוא הציב לעצמו בהקדמתו: "עד שתהא תורה שבעל פה כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ולא פירוק. לא זה אומר בכה וזה בכה". ולכן אפשר להבין שמה ש"מעולם לא ראינו מי שעשה מעשה" אינו מהווה רא' על פסול מהותי של שאובה שהמשיכוה, ולכן קיימת אפשרות להחשיב אותה ככשרה במקרים מסוימים.

וכהאי גוונא מצאנו בה"כסף משנה" (הל' ברכות פ"ו ה"ה) לענין טבילת ידים: הרמב"ם פוסל שאובין שבקרקע לטבילת ידים,

אך ה"כסף משנה" מדייק שהפסול שיין רק אם לא המשיכום: "והא דפסל רבינו מים שאובין שקרקע להטביל בהם את הידים ה"מ כשלא המשיכום אבל אם המשיכום שפיר דמי. דהא אפילו לטבול בהם כל הגוף יש מחכמי המערב מורים להכשיר וכמ"ש רבינו בהלכות מקואות פ"ד ואף על פי שכתב שלא ראה מי שעשה מעשה בזה היינו להטביל בהם טבילת כל הגוף אבל להטביל ידים בהם לכולי עלמא כשר".

וכן בנידון דידן יתכן שהמשכה מוסיפה הידור ותועלת.

מכל זה אנו רואים שטבילה במקווה של שאובים שהמשיכום בוודאי מועילה לטבילת שחרית. ועם כל זה יש מקום להעדיף לפעמים (כאשר המונעים בתפילה גוברים ל"ע) טבילה במקווה הכשר לכתחילה לטבילה דאורייתא ובמיוחד טבילה במקווה הבנוי ע"פ הוראות הרבי מוהרש"ב, נ"ע, שתחזק התקשרות, ואף לפעמים במים חיים.

ויהי רצון שעל ידי העסק בטהרה בהלכה ובמעשה נזכה כבר לקיום היעוד: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' י"ג ב').

בענין לא פלוג רבנן

הרה"ח יוסף יצחק הלוי לעווין

[1234567.html]

שליח הרבי לעניני חינוך

ומנהל חינוכי מוסד סיני בנים פריז, צרפת

ב"ב ה. נחלקו רש"י ותוס' בה דרוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אנשי ארבעה לצלא ארבעה לצללא ופי' רש"י אני שמעתי... וזה עני הוא... וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי כדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו... והקשו בתו' הא אין מרחמים בדין ומבואר באחרונים¹ שנחלקו רש"י ותו' האם כשמתבטלת סיבת התקנה (לענינינו משום ועשית...) האם תתבטל גם התקנה כלומר דתוקף התקנה היא סיבתו או שלא פלוג ז"א שהתקנה קיבלה תוקף חדש שלא תלוי בסיבת התקנה רש"י למד דבטל הסיבה בטל המסובב והתוס' למדו דלא פלוג.

ובחקיה זו אפשר לתלות הרבה מחלוקתות. לדוגמא, מצאנו בבדיקת חמץ שתקנו חכמים שיבדקו את החמץ לאור הנר אור ליד' בברכה וידוע השאילה הרי במקרה שלא ימצא חמץ הרי זו ברכה

¹ סוכת דוד ועיין רשימות שיעורים.

לבטלה² ומצאנו בט"ז³ וז"ל וברכה לבטלה אין כאן דהברכה קאי על מה שיבער למחר בודאי אלא שמהיום מתחיל ע"י הבדיקה, ז"א שהוא למד שזה באמת לבטלה (והיה צריך לבטל את התקנה) אבל מצאנו פתרון.

לאידך כותב אדמו"ר הזקן בשולחנו⁴ שאפילו אם יבדוק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו אעפ"כ לא ברך לבטלה שרק המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו...ואם לא מצא אין בכך כלום וכבר קיים המצוה כתיקונה וי"ל שבחקירה הנ"ל הם נחלקו.

וכן הוא לגבי קידוש ביום שבת הדין הוא שמקשים לאחר תפילת שחרית והטעם הוא שרק אז אוכלים ולא לפני ובמקרה שכן אוכלים לפני שחרית אז יש אחרונים⁵ שפסקו שהתקנה התבטלה וצריכים לקדש לפני שחרית אבל אנחנו שאוכלים ולא מקדשים הפשט יהיה כנ"ל שלא תתבטל וד"ל ועוד כהנה רבות וכנ"ל בזה נחלקו רש"י והתו' כאן.

אך א"א להעמיס כן הן ברש"י והן בתו' דא"כ קשה רש"י אדרש"י ותו' אדתו' דהנה בנוגע למחיאת כפים בשבת פסק הרמ"א והטור בהלכות שבת שלא מטפחין כף על כף ומקורם במסכת ביצה במתני' וטעם האיסור הוא שמא יבוא לתקן כלי שיר ושי' התו' בזה היא בדף ל' ד"ה תנן וז"ל:

² ואנחנו שנוהגים להניח י' חתיכות לחם אז וודאי דמעיקרא אין קושיא כאן הוא מעיקר הדין.

³ או"ח חלב' ס"ק ד'.

⁴ או"ח חלב' ס' יא' בסופו.

⁵ עיין שמירת שבת כהלכתה.